

к.е.н. Карачина Н. П., Вітюк А. В.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ: ПРОБЛЕМАТИКА ТЕРМІНОЛОГІЇ

У статті розглянуто та узагальнено сучасні підходи до трактування сутності організаційно-економічного механізму та його значення у діяльності підприємства, досліджено фактори формування організаційно-економічного механізму, сформовано авторське трактування категорії “організаційно-економічного механізму”.

The paper considers a range of modern approaches for explanation of content organizational and economic mechanism and its significance in caring out of enterprise, factors of formation of organizational and economic mechanism,

on the explanation of organizational and economic mechanisms made.
This is a watermark for the trial version, register to get the full one!

Benefits for registered users:

- 1.No watermark on the output documents.
- 2.Can operate scanned PDF files via OCR.
- 3.No page quantity limitations for converted PDF files.

[Remove Watermark Now](#)

Постановка проблеми. Дослідження теоретико-методологічних аспектів трактування науковцями категорії “організаційно-економічний механізм” та формування цілісного підходу щодо визначення сутності організаційно-економічного механізму як чинника організації ефективної діяльності підприємства з урахуванням зовнішніх та внутрішніх факторів впливу

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливістю сучасних досліджень понятійно-категоріального апарату організаційно-економічного механізму є аналіз даного питання або стосовно конкретної галузі, або окремих його складових частин. Відсутність єдиного цілісного бачення суті, структури і спрямованості дій організаційно-економічного механізму управління, а також розрізненість теоретичного матеріалу по даній темі

перешкоджають формуванню і ефективному функціонуванню на практиці цього механізму. Вказані причини обумовлюють необхідність уточнення суті, цілей і складу категорії організаційно-економічного механізму для ефективного його використання на практиці.

Метою статті є розкриття сутнісних підходів до трактування категорії “організаційно-економічного механізму” та формування авторського визначення цієї категорії.

Викладення основного матеріалу. Стабільний розвиток виробничо-господарської діяльності підприємств в довгостроковому періоді забезпечується шляхом побудови ефективної структури механізму управління. З переходом до ринкової економіки умови господарювання кардинально змінилися, що обумовлює необхідність формування на підприємствах ефективного механізму управління усім господарським процесом.

This is a watermark for the trial version, register to get the full one!

Проблема сталого розвитку економіки України та розробка

Benefits for registered users:

- 1.No watermark on the output documents.
- 2.Can operate scanned PDF files via OCR.
- 3.No page quantity limitations for converted PDF files.

організаційно-економічних методів управління усіма галузями на сучасному етапі є особливо актуальними. Пріоритетним інструментом в організації розвитку бізнесу є комплексний підхід до управління, що реалізується у формі організаційно-економічного механізму.

У науковій літературі та сучасній економічній теорії термін "механізм" прийнято розуміти як сукупність процесів, прийомів, методів, підходів, за допомогою яких відбувається рух усієї системи і здійснюється досягнення певної мети [1, с. 25]. Набув поширення підхід, що трактує категорію “механізму” як систему, сукупність дій чи способів, що визначає порядок, послідовність виду діяльності чи процесу деяких ланок та елементів, що приводять їх у дію [2, с. 355]. Словник іншомовних слів це поняття подає наступним чином: "Механізм - це сукупність проміжних станів або процесів будь-яких явищ" [3, с. 431]. Перелік термінів і понять, що вживаються у чинних нормативно-правових актах України не включає такого терміну, однак механізм управління підприємством - це складова системи державного

управління. Н. Нижник, Г. Леліков, С. Мосов розглядають поняття механізму в декількох значеннях, однак для економіки є характерним їх розуміння механізму як сукупності станів і процесів, з яких складається певне економічне явище, яке викликає певні рухи решти тіл системи [4].

За визначенням І. Моргачова, як економічне явище "механізм" застосовується у наступних значеннях:

1. як сукупність цілеспрямованих впливів;
2. як взаємозв'язок і взаємодія сукупності факторів;
3. як комплекс послідовних заходів;
4. як сукупність закономірних зв'язків і відносин [5, с. 38].

Далі автор узагальнює визначення організаційно-економічного механізму як сукупності цілеспрямованих впливів організаційно-економічного характеру на організацію як відкриту соціально-економічну систему чи на процес з метою підвищення ефективності процесу (системи) або досягнення певного результату [5, с. 39].

This is a watermark for the trial version, register to get the full one!

Benefits for registered users:

- 1.No watermark on the output documents.
- 2.Can operate scanned PDF files via OCR.
- 3.No page quantity limitations for converted PDF files.

Аналіз робіт таких авторів як О. І. Амоша, Г. Д. Ковальов, В. Д. Колоколов, Г. П. Матросова, А. В. Савчук показує, що суть «організаційно-економічного механізму» розглядається по-різному. Так, в одному випадку вони розглядають його як систему забезпечення взаємозв'язаної діяльності функціональних підрозділів проекту в рамках встановленої організаційної структури управління, ефективного планування програми діяльності і оптимальний розподіл ресурсів відповідно до вибраного критерію оптимальності. У іншому випадку – це економічні форми і методи організації і стимулювання виробництва, на основі яких здійснюється діяльність підприємства і дія на їх розвиток [6].

Т. Г. Парвина тлумачить організаційно-економічний механізм як сукупність організаційних форм і економічних важелів, взаємодія яких дозволить забезпечувати здійснення процесу, що циклічно повторюється та який направлений на успішне проведення діяльності підприємства з метою виробництва продукту, що користується попитом у споживачів.

Виходячи із запропонованого визначення основною метою організаційно-економічного механізму є забезпечення сприятливих організаційних і економічних умов для успішного функціонування підприємства. Для якісного виконання вказаної мети необхідно визначити склад організаційно-економічного механізму управління, що є суперечливим питанням, на думку різних авторів. Так, аналіз організаційно-економічного механізму управління дає можливість виділити дві його основні складові (елементи), пов'язані з організаційними і економічними аспектами. Необхідним та логічним є розгляд суті і функцій, що вони виконують.

Організаційна складова механізму передбачає виконання таких функцій як вибір і обґрунтування методів організації і регулювання діяльності на конкретному підприємстві, а також впровадження прогресивних форм організації праці і ефективної системи мотивації діяльності.

This is a watermark for the trial version, register to get the full one!

Елемент, пов'язаний з економічними аспектами реалізації механізму управління інноваційною діяльністю відповідає за фінансове забезпечення

- Benefits for registered users:
- 1.No watermark on the output documents.
 - 2.Can operate scanned PDF files via OCR.
 - 3.No page quantity limitations for converted PDF files.

розробки і реалізації проєктів підприємства, сприяє розвитку трудових ресурсів і нарощуванню інтелектуального потенціалу, а також контроль і оцінку ефективності господарської діяльності.

Вказані складові частини організаційно-економічного механізму виконуючи певні функції доповнюють і накладаються при здійсненні управління, тим самим утворюючи комплексний організаційно-економічний механізм. Таким чином, успішне формування розглянутих елементів і в цілому організаційно-економічного механізму на практиці сприятиме результативнішому управлінню діяльністю на підприємстві [7].

Інструментом управління, що є сукупністю управлінських елементів і способів їхньої організаційної, інформаційної, мотиваційної та правової підтримки, шляхом використання яких з урахуванням особливостей діяльності підприємства забезпечується досягнення певної мети є організаційно-економічний механізм для Г. Козаченко [6, с. 107–111].

У загальному вигляді організаційно-економічний механізм є досить складною системою впливу на інтереси та різні сторони діяльності підприємств. Організаційно-економічний механізм є сукупністю організаційних, економічних і соціально-правових методів і засобів впливу на зростання виробництва та підвищення його ефективності, що забезпечують при даних конкретних умовах отримання кінцевого результату діяльності – максимальне задоволення потреб населення в конкурентоспроможній продукції з мінімальними затратами усіх видів ресурсів. Організаційно-економічний механізм безпосередньо впливає на виробництво, стимулюючи, чи навпаки, стримуючи його зростання. Ефективність дії організаційно-економічного механізму залежить від цілеспрямованого вибору інструментів, важелів (стимулів й санкцій) та дієвості їх впливу на розвиток підприємства. Зміна структурних частин,

This is a watermark for the trial version, register to get the full one!

організаційно-економічному механізмі та зміну наслідків його дії [8, с. 108-111].

- Benefits for registered users:
- 1.No watermark on the output documents.
 - 2.Can operate scanned PDF files via OCR.
 - 3.No page quantity limitations for converted PDF files.

Remove Watermark Now

«економічний механізм» часто ототожнюють. Проте вони хоча і взаємозв'язані, проте не є синонімічними. Лише за умови трактування змісту господарського механізму суворо в межах свідомого віддзеркалення економічних законів і форм їх прояву необхідно говорити про економічний механізм. Економічний механізм, як і організаційно-економічний, є складовою, структурною ланкою господарського механізму і включає організаційні та економічні важелі, за допомогою яких можна впливати на виробництво, трудові колективи і т.д. [9, с. 124].

Під організаційно-економічним механізмом регулювання діяльності О. М. Шкільнюк [10] розуміє систему організаційних, економічних, правових, управлінських і регулюючих дій, методів та інструментів, які формують і впливають на порядок її здійснення з метою досягнення очікуваних соціально-економічних та інших результатів.

За визначенням Соколової А. організаційно-економічний механізм – це цілеспрямована та керована відкрита система організаційних, економічних, правових, управлінських і регулюючих дій, способів і процесів, які формують і впливають на порядок здійснення діяльності в економіці України, що сприятиме досягненню очікуваних економічних, соціальних, екологічних та інших результатів. Це система взаємодії елементів і методів впливу на економічний сектор взагалі та на окремі напрямки з метою забезпечення максимально ефективного функціонування його ресурсів і підсистем шляхом використання економічних, соціальних, організаційних і адміністративних засобів управління [11, с. 89].

Як організаційно-економічний механізм Т. Л. Безрукова пропонує розглядати комплексну систему управління, що складається з системи забезпечення, функціональної та цільової системи, які містять певну сукупність організаційних та економічних важелів, що впливають на

This is a watermark for the trial version, register to get the full one!

економічні та організаційні параметри системи управління підприємством з Benefits for registered users:

- 1.No watermark on the output documents.
- 2.Can operate scanned PDF files via OCR.
- 3.No page quantity limitations for converted PDF files.

[Remove Watermark Now](#)

Ю. А. Пługина притримується думки про висвітлення організаційно-економічного механізму через трактування сутності окремо організаційного та економічного механізмів. Організаційний механізм є системою взаємопов'язаних, взаємозалежних та чітко упорядкованих організаційно-розпорядчих дій, що забезпечують реалізацію прийнятих програм розвитку та досягнення поставлених цілей. Економічний механізм - система взаємопов'язаних, взаємозалежних та чітко упорядкованих економічних дій, що реалізуються за допомогою економічних методів, важелів та стимулів, направлені на забезпечення виконання економічної сторони розвитку підприємства. Взаємодоповнення цих механізмів автор визначає через систему забезпечення (рис. 1) [13, с. 212].

Організаційно-економічний механізм

Організаційний механізм	Економічний механізм
Структурний механізм	Економічні методи (важелі та стимули)
Організаційно-технічний механізм	
Механізм організаційного управління	
Екологічний механізм	
Механізм розвитку інформаційного середовища	
Планування	
Механізм кадрового розвитку	

Рисунок 1 – Схема доповнення складових організаційно-економічного механізму.

This is a watermark for the trial version, register to get the full one!

На думку А. А. Малицького організаційно-економічний механізм це сукупність організаційних і економічних важелів (кожному з яких властиві власні форми управлінського впливу), що чинять вплив на економічні і організаційні параметри системи управління підприємством, що сприяє формуванню та посиленню організаційно-економічного потенціалу, отриманню конкурентних переваг та ефективності діяльності підприємства в цілому [14].

Механізм управління містить у собі такі компоненти, як: принципи і задачі управління, методи, форми і інструменти управління, організаційну структуру управління підприємством та його персонал, інформацію та засоби її обробки. В структурі організаційно-економічного механізму слід виділяти три системи: систему забезпечення, функціональну систему, цільову систему.

Система забезпечення організаційно-економічного механізму складається з підсистем правового, ресурсного, нормативно-методичного, наукового, технічного, інформаційного забезпечення управління підприємством.

This is a watermark for the trial version, register to get the full one!

Benefits for registered users:

- 1.No watermark on the output documents.
- 2.Can operate scanned PDF files via OCR.
- 3.No page quantity limitations for converted PDF files.

Remove Watermark Now

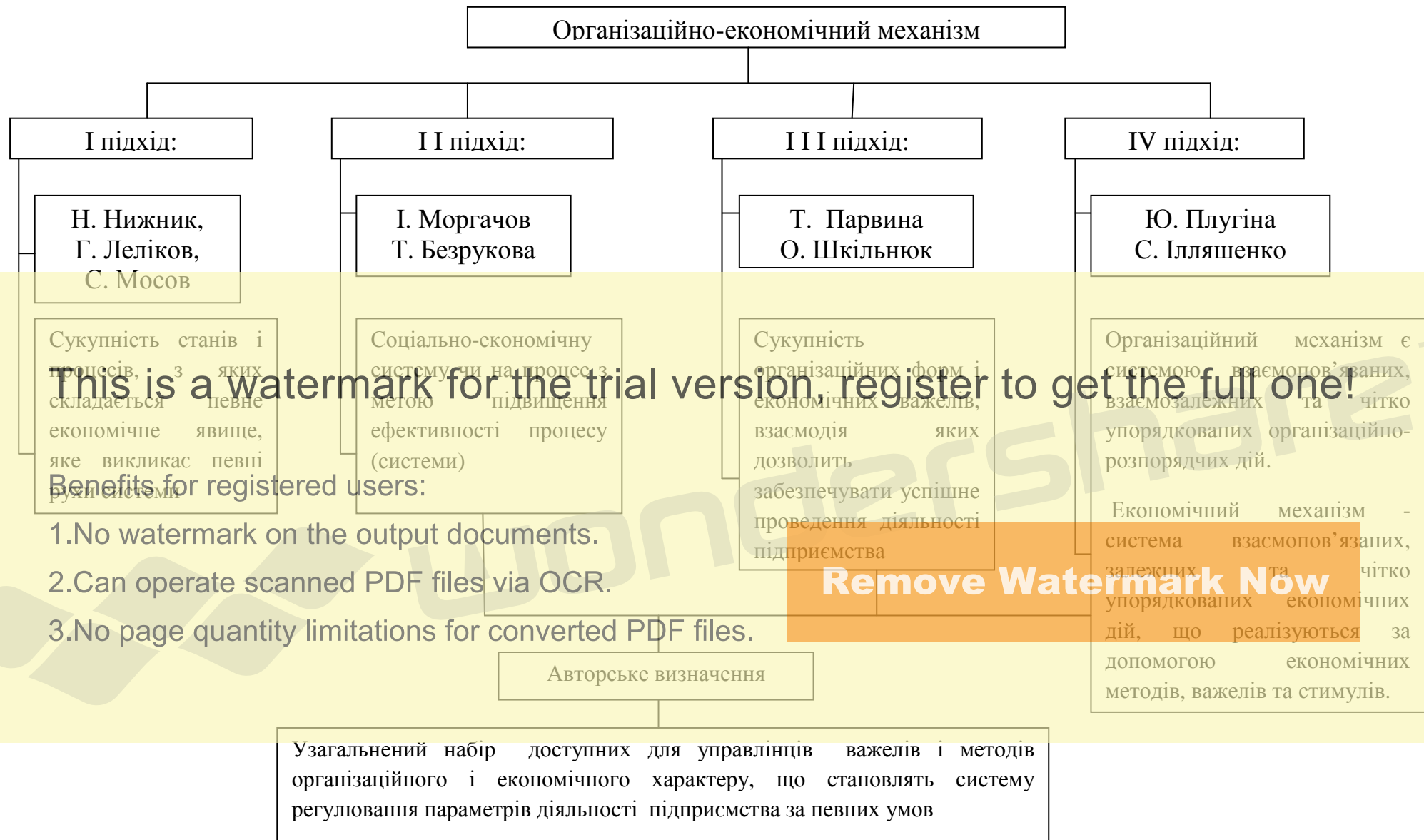

Рисунок 2 – Підходи до визначення категорії “організаційно-економічного механізму”

Організаційно-економічний механізм управління підприємством включає наступні основні функціональні підсистеми: планування, організації, мотивації, контролю та регулювання.

Цільова система організаційно-економічного механізму містить у собі цілі і основні результати діяльності підприємства, а також критерії вибору і оцінки досягнення певних цілей і результатів діяльності підприємства.

Зміст кожної з систем та кількість підсистем в кожній з систем організаційно-економічного механізму управління підприємством залежить від типу підприємства, сфери і масштабів діяльності, ступеня впливу зовнішнього середовища і результатів діяльності підприємства та інших факторів [14].

Узагальнюючи існуючі трактування організаційно-економічного механізму в економіці доцільно відокремити підходи, які відображені а

рисунок 2. Сукупність кожної інтерпретації зводиться до поєднання різних факторів, як організаційного, так і економічного характеру, з метою

координації діяльності підприємства для забезпечення його максимальної

ефективності відповідно до існуючих екзогенних та ендогенних чинників, які

визначають спосіб використання наявних умов, ресурсів, можливостей,

способи уникнення загроз.

ВИСНОВКИ

Категорія організаційно-економічного механізму, виходячи з наявних умов та факторів впливу розвитку підприємства чи галузі, відповідно до спеціальних програм розвитку чи особливих режимів формує власну концепцію використання наявних умов, ресурсів, можливостей, заходів для отримання оптимального і ефективного результату діяльності. Критерієм ефективності роботи підприємства є досягнення бажаних показників за певний період. З такої точки зору формування організаційно-економічного механізму належить до основних композиційних задач управління, тобто формування організаційно-економічного механізму передбачає визначення способу структурної й функціональної організації діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Соціально-економічний механізм регулювання ринку праці та заробітної плати : монографія / Д. П. Богиня, Т. Г. Куликов, В. М. Шамота, та ін. — К. : Ін-т економіки НАН України. — 2001. — с. 25.
2. Економічна енциклопедія : у 3 т. Т. 2 / ред. кол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. — К. : Вид. центр "Академія". — 2001. — 846 с.
3. Словник іншомовних слів. За заг. ред. О.С. Мельничука. - К.— 1974. — С. 431.
4. Нижник Н. Про співвідношення категорій "процес" і "механізм" та їх використання в управлінській діяльності органів виконавчої влади / Н. Нижник, Г. Леліков, С. Мосов . — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.guds.gov.ua/control/uk/publish/print>

This is a watermark for the trial version register to get the full one!

5. Моргачов І. Організаційно-економічний механізм управління ефективною діяльністю проектних організацій / І. Моргачов // Схід. — 2006. — № 5. — С. 38-39.

Benefits for registered users:

- 1.No watermark on the output documents.
- 2.Can operate scanned PDF files via OCR.
- 3.No page quantity limitations for converted PDF files.

Remove Watermark Now

6. Парвина Т. Г. Суть організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю / Т. Г. Парвина // V Міжнародна науково-теоретична конференція молодих учених і студентів "Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку виробничої сфери".- Донецьк, ДонНТУ.- 2008. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://masters.donntu.edu.ua/2008/fem/parvina/library/st1.htm>
7. Бидик А. Удосконалення організаційно-економічного механізму сільськогосподарського виробництва / А. Бидик // Наукові записки. — Вип.15.— 2006. — с. 86
8. Козаченко Г. В. Організаційно-економічний механізм як інструмент управління підприємством / Г. В. Козаченко // Економіка. Менеджмент. Підприємство. — 2003. — № 11.— С. 107-111.

9. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: [навч. посібник] / С. М. Ілляшенко. – Суми : ВТД «Університетська книга»; К. : Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2005. – с. 124.

10. Шкільнюк О. М. Організаційно-економічний механізм регулювання інноваційної діяльності: автореф. дис. канд. екон. наук, спец.: 08.00.03 – економіка та управління національним господарством / О. М. Шкільнюк. – К.: Науково-дослідний економічний інститут, 2008. – 18 с.

11. Соколова А. О. Організаційно-економічний механізм функціонування кооперативів в Україні / А.О. Соколова // Вісник КНТЕУ.— №2.—2006. – С. 88-92.

12. Безрукова Т. Л. Управление конкурентоспособностью предпринимательской организации : монография / Т. Л. Безрукова, Е. М. Сапронов, С. С. Мерковина. – М.: Изд-во «КноРус», 2008. – с. 146.

Benefits for registered users:

- 1.No watermark on the output documents.
- 2.Can operate scanned PDF files via OCR.
- 3.No page quantity limitations for converted PDF files.

13. Пругіна Ю.А. Організаційно-економічний механізм управління розвитком підприємств залізничного транспорту / Ю. А. Пругіна // Вісник економіки транспорту і промисловості. – № 33. – 2011. – С. 211-220.

14. Малицький А.А. Організаційно-економічний механізм управління підприємством: сутність та структура. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/malitskiy-aa-organizatsiyno-ekonomichniy-mehanizm-upravlinnya-pidpriemstvom-sutnist-ta-struktura/>